

دوسده پویش هویتی در جمهوری آذربایجان

با مقالاتی از:

رفیق توران،

علی عسگر،

تادوش سه ویتوچوسکی،

اردوغان اویغور،

آیچا ارگون،

ژاله غریب‌اوا

ترجمه:

جلیل یعقوب زاده‌ی فرد

فalan

www.ketab.ir

دوسده پویش هویتی در جمهوري آذربایجان

با مقالاتی از:
رفیق توران،
علی عسگر،
تادوش سه ویتوچوسکی،
اردوغان اویفور،
آیچا ارگون،
ژاله غریبوا
ترجمه: جلیل یعقوب زاده‌ی فرد

گرافیسیت: آتابای
نوبت چاپ: چاپ اول زمستان ۱۴۰۰
بیچیم: رقعی/۱۲۴ صفحه
چاپ/صحافی: علمیه - پردیس دانش
تیراژ: ۴۰۰ جلد
قیمت: ۴۵ هزار تومان
ناشر: قالان یورد

تبریز، رشديه، خیابان گلستان، خیابان سعدی
بلاک ۲۰ انتش
تلفن: ۰۴۱-۶۱۰۴۶۱۰۴ فکس: ۰۴۱-۶۶۴۱۰۷
www.ketab.ir

قالان یورد

دارای گواهینامه ISO 9001-2008

عنوان و نام پدیدآور: دوسده پویش هویتی در جمهوري آذربایجان با مقالاتی از
رفیق توران، علی عسگر، تادوش سه ویتوچوسکی، اردوغان اویفور.../ترجمه جلیل یعقوب زاده‌ی فرد.
مشخصات نشر: تبریز: قالان یورد، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری: ۱۲۲ ص: جدول.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۷۶۵-۵۲-۴
وضعیت فهرست نویسی: فیها
یادداشت: کتاب حاضر ترجمه و گردآوری چند مقاله است.
یادداشت: کتابنامه.
موضوع: ملی‌گرایی--جمهوري آذربایجان--مقاله‌ها و خطابه‌ها
Nationalism--Azerbaijan (Republic) Addresses, essays, lectures
موضوع: آذربایجان (جمهوري)--تاریخ
Azerbaijan (Republic)--History
شناسه افزوده: یعقوب زاده فرد، جلیل، ۱۳۴۸-
رده بندی کنگره: DK۶۹۲/۴
رده بندی دیویی: ۳۲/۵۴۰۹۳۷۵۴
شماره کتابشناسی ملی: ۸۴۲۹۸۱۶
اطلاعات کورد کتابشناسی: فیها
ISBN: 978-622-6765-53-4

نگاه اجمالی به فرآیند توسعه‌ی هویت ملی در آذربایجان/ رفیق توران

مدخل	۵
۱- دوره‌ی روسیه‌ی تزاری	۶
۲- دوره‌ی جمهوری دموکراتیک آذربایجان	۷
۳- دوره‌ی آذربایجان شوروی	۲۲
۴- دوره‌ی جمهوری آذربایجان و هویت ملی در آذربایجان معاصر	۲۹
نتیجه‌گیری	۳۲
منابع	۳۵

شالوده‌های فکری و عوامل اقتصادی - اجتماعی مؤثر بر شکل‌گیری هویت ملی در آذربایجان/ علی عسگر

مدخل	۳۹
۱- عوامل اقتصادی و اجتماعی مؤثر بر توسعه‌ی خودآگاهی ملی	۴۰
۱-۱- تأثیر نظام استعماری بر کشور و خودآگاهی ملی	۴۰
۲-۱- توسعه‌ی سرمایه‌داری، نفت باکو و بورژوازی ملی	۴۳
۳-۱- تأثیر تحولات جمعیتی بر خودآگاهی ملی	۴۸
۲- شالوده‌های فکری ملت	۵۱
نتیجه‌گیری	۶۱
منابع	۶۲

برجسته‌تر شدن هویت ملی در آذربایجان و سیاست زبان ادبی در دوره‌ی پیش از سال ۱۹۲۰/ تادوش سه‌ویتوچوسکی

نتیجه‌گیری	۷۰
منابع	۷۱

مباحثات پیرامون زبان ادبی در نشریات فیوضات و ملانصرالدین/ اردوغان اویغور

مدخل	۷۳
۱- نشریه‌ی فیوضات	۷۳
۲- نشریه‌ی ملانصرالدین (۱۹۰۶-۱۹۳۱)	۷۷
۳- مباحثات زبانی	۷۸
نتیجه‌گیری	۸۱

منابع ۸۳

تغییر الفباء در آذربایجان به عنوان یک مسئله‌ی هویت ملی / ایچا ارگون

..... ۸۵

مدخل ۸۵

۱- گذار از الفبای عربی به لاتین ۸۶

۲- کنگره‌ی ترکولوژی باکو ۸۹

۲- الفبای کیریل در آذربایجان ۹۲

۳- دوره‌ی پس از استقلال: گذار از الفبای کیریل به الفبای لاتین ۹۵

نتیجه‌گیری ۱۰۰

منابع ۱۰۱

نمودهای هویت ملی آذربایجان در کتاب درسی «سرزمین پدری» / رفیق توران

مدخل ۱۰۳

۱- شالوده‌ی هویت ملی آذربایجان در کتاب «سرزمین پدری» ۱۰۵

۱-۱- تبار قومی مردم آذربایجان ۱۰۵

۱-۲- میهن ۱۰۶

۱-۳- زبان آذربایجانی ۱۰۹

۱-۴- برداشت دینی ۱۱۰

۱-۵- آباء و اجداد مؤسس ۱۱۲

۱-۶- هویت‌های «غیر» در هویت ملی آذربایجان ۱۱۵

۱-۷- قیام‌ها و جنبش‌های قاجاق ۱۱۹

نتیجه‌گیری ۱۲۰

منابع ۱۲۳

پویش‌های هویتی در آذربایجان هم‌زمان با اشغال آذربایجان توسط روسیه و طرح اندیشه‌ی نوسازی آغاز گردید. دو دوره‌ی مشخص را می‌توان در این پویش‌ها تشخیص داد: اولین دوره، اواخر سده‌ی نوزدهم و اوایل سده‌ی بیستم را در برمی‌گیرد که پویش‌های هویتی با ایفای نقش روشنفکران و قشر بورژوازی ملی شکل بارزتری به خود می‌گیرد. دوره‌ی دوم دوره‌ی بعد از سقوط جمهوری دموکراتیک آذربایجان در سال ۱۹۲۰ و به روی کار آمدن دولت شوروی در آذربایجان و همچنین دوره‌ی بعد از استقلال را در برمی‌گیرد. مشخصه‌ی بارز پویش‌های هویتی این دوره نقش فعال دولت در هویت‌سازی است. بر اساس عناصر مؤثر بر پویش‌های هویتی در دوره‌ی مذکور دو تبیین مختلف ارائه شده است.

تبیین اول معطوف به شکل‌گیری و ماهیت ملی‌گرایی در دوره‌ی اول می‌باشد که از طرف مورخین و پژوهشگران علوم اجتماعی و سیاسی همچون تادوش سه‌ویتسه‌چوسکی، حسین بایکارا، جمیل حسنی، چنگیز چاغلا، رونالد گریگور سانی و آدری ال. آلتستادت و غیره ارائه شده است. ملی‌گرایی آذربایجانی را به وابسته‌ی حائز بودن برخی خصوصیات ملی‌گرایی اروپایی به‌عنوان یک جنبش نوسازی بورژوازی دموکراتیک محسوب نموده و در این جنبش بر نقش روشنفکران و بورژوازی ملی در رشد خودآگاهی ملی تکیه می‌کند. با این وجود، این تبیین از نقش دولت روسیه در گسست هویتی جمهوری آذربایجان از ایران و در مراحل بعدی از عثمانی غفلت نمی‌کند. به نظر این تبیین، جامعه‌ی آذربایجان به‌عنوان جامعه‌ی سنتی مسلمان با هویت اسلامی که در اثر مداخله‌ی دولت روسیه دچار گسست هویتی با ایران گردیده بود، به‌واسطه‌ی ظهور جنبش معارف‌گرایی در ابتدا و سپس جدیدیه و رشد صنایع نفتی در نیمه‌ی دوم سده‌ی نوزدهم و تحت تأثیر جنبش‌های هویتی در روسیه و عثمانی اقدام به بازیابی هویت ترکی خود نمود. در این فرآیند، رقابت با ارامنه و روس‌ها بر سر منابع حاصل از نفت قشر نوپای بورژوازی آذربایجان را به حمایت از روشنفکران ملی‌گرا واداشت که دانش‌آموخته‌ی مدارس روس بودند. همکاری روشنفکران و بورژوازی ملی موجب گردید تا رشد خودآگاهی ملی در آذربایجان منجر به تأسیس جمهوری دموکراتیک آذربایجان گردد. ولی این دولت عمر مستعجلی داشت و بعد از نزدیک به دو سال و با حمله‌ی سپاه یازدهم روسیه‌ی بلشویک و نقش فعال کمونیست‌های آذربایجان و ارامنه فروپاشید.

برخی از نظریه‌پردازان طرفدار این تبیین، پیدایش پویش‌های هویتی در آذربایجان را در چارچوب ظهور ملی‌گرایی ترک در سرتاسر روسیه‌ی تزاری آن دوره و حتی عثمانی مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهند. این تحلیل به‌خصوص با تبلیغاتی که روشنفکران اورال-آلتای (تاتار) که بلافاصله بعد از روی کار آمدن دولت شوروی و جنبش آزادی بخش آناتولی به ترکیه مهاجرت کردند، در خصوص نقش خود در بیداری ترک‌های روسیه صورت گرفت و «جنبش جدیدیه» که خود تحت تأثیر «جنبش معارف‌گرایی» آذربایجان قرار داشت، به مرکز ثقل این تحلیل تبدیل شده است.